

ძველი სამყაროს არქიტექტურული ლექსიკონიდან განაცხადი

წარმოგიდგინთ ზოგიერთი არქიტექტურული ტერმინისა და მცნების განსაზღვრებას „ძველი სამყაროს არქიტექტურული ლექსიკონიდან“, რომლის შედგენაზე და სრულყოფაზე რამდენიმე წელია ვმუშაობ. პირველად ეს ლექსიკონი დავაანონსე სამეცნიერო-ტექნიკური ჟურნალის – „ენერჯიას“ – ფურცლებზე,¹ სადაც 31 განმარტება მოვათავსე. ამჟამადაც 31 სიტყვისა თუ მცნების განსაზღვრებას ვიძლევი.

ძველი სამყარო პირობითი და დაუკონკრეტებელი ცნებაა, თუ მას განსაზღვრება არ მოეძებნა. ლექსიკონის სათაურიდან ჩანს, რომ იგი არქიტექტურის განვითარების უახლოეს პერიოდს – XX-XXI საუკუნეებს არ შეეხება. „არქიტექტურული თანამედროვეობა“ და მისი ტერმინოლოგიის ლექსიკოგრაფიული დამუშავება არქიტექტურის უახლესი ისტორიის სპეციალისტთა საქმეა.

განმარტებითი ლექსიკონის ფუნქცია საყოველთაოდაა განსაზღვრული: გაზარდოს შემეცნება და ცნობადობა, ანუ თავიდან იქნეს აცილებული „ტერმინოლოგიური დაბნეულობა“, ეს კი ყველგან შეიმჩნევა, სპეციალურ ლიტერატურაშიც და მოხსენება-პრეზენტაციების დროსაც. იგი კატასტროფულ დონეს აღწევს სტუდენტთა შორის. მათ წლების განმავლობაში უგროვდებათ „ნაცნობ-უცნობი“ სიტყვები და თანდათანობით სულ უფრო და უფრო უჭირთ შეკითხვის დასმა. ლექსიკონი შეეცდება, რომ მათ შეკითხვებს უპასუხოს და, რაც მთავარია, გაუადვილოს მათ სპეციალური ლიტერატურის კითხვა, უცნობი არქიტექტურული შინაარსის შემცველი სიტყვის სწრაფი მოძიება.

ლექსიკონის შემუშავების პროცესში დახმარებას მიწევს არქეოლოგიის დოქტორი მადონა მშვილდაძე.

ლექსიკონის პროექტი ჯერ არსად წარმიდგენია. დაველოდები ჩემი კოლეგების მოსაზრებებს თავად ლექსიკონისა და მისი აქტუალობის შესახებ.

1 „ენერჯია“ 3(79), 2016, გვ. 60-74.

განმარტებებში საზგასმული სიტყვები გვაუწყებს, რომ ისინი განმარტებული იქნება ლექსიკონში.

მინდა მადლიერება გამოვხატო საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპოდენტის პროფ. გურამ ლორთქიფანიძის მიმართ, რომელმაც ლექსიკონის რედაქტირება ითავა, რაც უდიდესი პატივია ჩემთვის.

ლექსიკონი ეძღვნება გამოჩენილი პიროვნების, მოღვაწისა და სწავლულის პროფესორ ირაკლი ციციშვილის ნათელ ხსოვნას.

განმარტებანი

აკანთოსი – აკანთუსი (ბერძ. ακανθιδ; ლათ. ācanthus)

ეკლოვანი მცენარე, სავარაუდოდ, „ეგვიპტური აკაციის“ ერთ-ერთი სახეობა – *Acacia vera* ან *Mimosa nilotica*. მისი ქართული შესატყვისია დათვისტერფა.

მცენარე გავრცელებული იყო ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროებზე, განსაკუთრებით მის სამხრეთ არეალში.

აკანთოსის ფოთლის სტილიზებული სახე ანტიკური არქიტექტურული პლასტიკის ერთ-ერთ გავრცელებულ მოტივად იქცა. იგი საფუძვლად დაედო კორინთულ კაპიტელს. მისი ქვედა იარუსი მთლიანად ამ ფოთლებისაგან შედგენილ *კალათოსს* წარმოადგენს. ასევე ეს კომპოზიტიურ კაპიტელებშიც. მისი სახე გვხვდება ფრიზებში, აკროტერიონებსა და სხვ. პოპულარული იყო ალორძინების ხანაშიც, როგორც არქიტექტურული დეკორის ელემენტი.

აკანთოსის ბუნებრივი და სტილიზებული სახეები

აკროპოლისი სიტყვასიტყვით ზედაციხე (ბერძნ. ακρο-πολις)

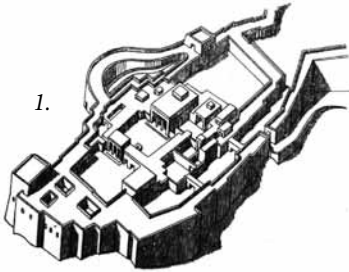
ქალაქთა დომინანტი, ქალაქის ტერიტორიაში შემავალი მაღლობი, რომელიც საფორტიფიკაციო ნაგებობებითაა შემოსაზღვრული. მისი მხედველობის არეში ექცეოდა, როგორც ქალაქის მთლიანი, ასევე ქალაქგარე ვრცელი ტერიტორია.

აკროპოლისის ფარგლებში იგებოდა საკულტო და საზოგადოებრივი ნაგებობები და ერთიან ხუროთმოძღვრულ ანსამბლს წარმოადგენდა.

არქაულსა და კლასიკურ პერიოდში ის აღიქმებოდა, როგორც პოლიტიკური და რელიგიური ერთიანობის გამოსატყულება.

ელინისტურ ხანაში ზოგიერთი ქალაქის აკროპოლისს მხოლოდ თავდაცვითი მნიშვნელობა შერჩა.

იხ. კრემლი, ციტადელი, შიდა ციხე, ზედა ციხე, ციხის-ციხე, რაბატი.

1.

2.

3.

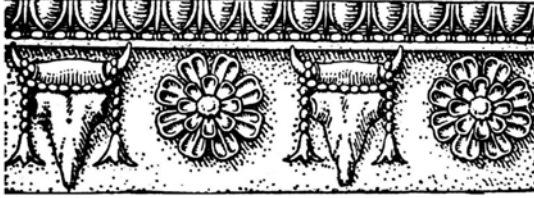
1. ტორინტოსი, აკროპოლისი (ძვ. წ. XIV-XII სს.)

2. ათენის აკროპოლისი (ძვ. წ. V ს.)

3. პერგამონი, აკროპოლისი (ძვ. წ. III ს.)

ბუკრანიონი (ბერძნ. βύς-κραινός)

სკულპტურული სახე, ხარის ნილაბი, მისი სტილიზებული გამოსახულებანი გირლანდებსა და ვარდულებს შორის ჩართული, ან დამატებითი ელემენტების გარეშე, ამკობდნენ სამსხვერპლოებს, საკურთხევლებს, ფრიზებსა და სხვ. ამ არქიტექტურული პლასტიკის საწყისი მოდელია მსხვერპლად შეწირულ ხართა თავები, რომლებიც სამსხვერპლოთა ირგვლივ იფინებოდა, სარებზე ჩამოცმული.

ბრუნელესკი (Brunleschi), ფილიპო (1377-1446) – იტალიელი მოქანდაკე, არქიტექტორი და მოაზროვნე. რენესანსული არქიტექტურის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. ადრეული იტალიური რენესანსის თვალსაჩინო წარმომადგენელი. მის მიერაა შემუშავებული პერსპექტივის მეცნიერული საფუძვლები. რომში იმყოფებოდა 5 წლის განმავლობაში და შეისწავლიდა კლასიკურ არქიტექტურულ თარგებს, დეტალებს, არქიტექტურულ ორნამენტებს, პროპორციებსა და სხვ.

1407 წლიდან საბოლოოდ დამკვიდრდა ფლორენციაში. მის შემოქმედებაში ჭარბობს რომაული არქიტექტურული ტრადიციები, ბერძნული ორდერისათვის მას არ მიუმართავს. მისი ხელმძღვანელობით 1438 წელს დასრულდა ფლორენციაში სანტა მარია დელ ფიორეს სარტყელებიანი გუმბათი (ფუძის დიამეტრი 42 მ). 1444 წელს დაასრულა ბავშვთა თავშესაფრის მშენებლობა (ჰოსპიტალი) ფლორენციაშივე. მის მიერაა დაპროექტებული სან ლორენცოსა და სან სპირიტოს ბაზილიკათა ინტერიერები, ხოლო სან ლორენცოს საკრაროში იმ დროისათვის ერთ-ერთი პირველი ცენტრული ნაგებობა იყო, რომელსაც აფრებზე დაყრდნობილი გუმბათი აგვირგვინებდა.

საყურადღებო ძეგლია (დაუმთავრებელი) სანტა მარია ანჟელის ეკლესია, სადაც ექსტერიერზე თექვსმეტი წახნაგი იკვეთება, ინტერიერში კი – რვა. მის მიერაა შექმნილი საგვარეულო კაპელა (პაცოს კაპელა) და არაერთი პალაცო. მან პრაქტიკულად იტალიური რენესანსული სასახლეების არქიტექტურული მოდელი და მხატვრული

კანონი ჩამოაყალიბა. მანვე პირველად ააღორძინა და მხატვრულად გარდასახა კლასიკური ორდერი თავის ქმნილებებში.

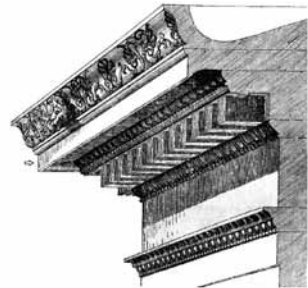

ბრუნელესკი, პოსპიტალი

ბრუნელესკი თავის ნაწარმოებებში ხაზგასმული ზომიერებით იყენებდა არქიტექტურული პლასტიკის ელემენტებს. მის მიერ შემუშავებული პროპორციები ჰარმონიულობის შეუდარებელ განცდას წარმოშობს, არქიტექტურული ქმნილებები მშვიდია და გაწონასწორებული.

გეისონი (ბერძნ. γεισ(σ)ον)

კარნიზი ან მისი წინ გამოზიდული ნაწილი. დორიულ ორდერში იგი ზემოდან საზღვრავს ტრიგლიფონს, იონიურში ფრიზს, ხოლო კორინთულში – გეისოპოდესს (კბილანებს). გეისონი უმეტესად პროფილირებული იყო და სიმასთან ერთად ნაგებობათა ზედა სარტყელს ქმნიდა.

გოთიკა

გუთური ხელოვნება, გუთური არქიტექტურა, სახელწოდება შუასაუკუნეების (ფრ. art gothique), ძირითადად XII-XV სს-ის. ევროპული ხელოვნების სტილისა, რომლის არსი ყველაზე უკეთ სატაძრო არქიტექტურაში გამოვლინდა და მთელი კათოლიკური ევროპა

მოიცვა. სახელწოდება მომდინარეობს ალორძინების ხანის იტალიური თეორეტიკოსებისაგან, რითაც მათ ხაზი გაუსვეს მის „ბარბაროსულ“ სახეს. მხოლოდ მოგვიანებით შეფასდა მისი როლი არქიტექტურის განვითარებაში, როგორც მრავალმხრივი, ნოვატორული მიღწევებით სავსე ეტაპი.

გოთიკის (გუთური ხელოვნების) იდეური საფუძველი ქრისტიანული მსოფლმხედველობის სპირიტუალიზმი იყო, დაფუძნებული აბსტრაქტულ-იდეური უპირატესობის გამოვლინებასა და ფორმალურ სრულყოფილებებზე.

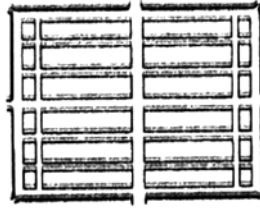
გუთური არქიტექტურა წარმოიშვა რომანული არქიტექტურის განვითარების ბოლო ეტაპზე და მიუხედავად ამისა, მან მთლიანად უარყო მისი მხატვრულ მიმართულებათა პრინციპები. დაეყრდნო რა ბაზილიკურ სქემებს, შექმნა სივრცის მკვეთრად გამოხატული ვერტიკალური რიტმი, რაც მიღწეულია კონსტრუქციული სტრუქტურის განვითარებით, საყრდენთა რთული კარკასული სისტემით.

დომინირებული სახე გუთურ ტაძრებში ისრულ-თაღოვანი ფორმებია, რომელიც თითქმის ყოველ განაკვეთს მოიცავს. გოთიკურ არქიტექტურაში კედლები აღარ აღიქმება, როგორც მარტოოდენ სივრცის შემომსაზღვრელი სიბრტყეები, მათი პლასტიკური სხეულები დამოუკიდებელ ფუნქციას იძენს, ითავსებენ სკულპტურულ ჯგუფებს, მდიდრულ კვეთილ ორნამენტს, ვიტრაჟებიან სარკმლებს, პილასტრთა კონებსა და სხვ.

იორკშირი
(1380-1430)

დანდაკა (სანსკ.) – „მანასარას“ მიხედვით ქალაქგეგმარებითი სქემა მცირე დასახლებისათვის – სწორკუთხედი (სამშენებლო მოედანი) უნდა ნაწევრდებოდეს ოთხ თანაბარ ფართობად, რომლებიც თავის მხრივ გრძივად და განივად განვითარებულ სწორკუთხედებად იყოფა.

დვარა (სანსკრ. dvāra) – ლიობი, გასასვლელი კარიბჭე, კარი.
 იხ. *პურა-დვარა* (pura-dvāra), *პრადვარა* (pradvāra), *სინჰა-დვარა* (sinha-dvāra).

ენპლექტონი (ბერძნ. εν-πλεκτόν) – სიტყვასიტყვით: დაწნული, გადაბმული.

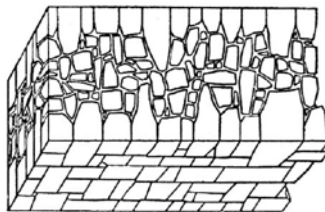
ანტიკური პერიოდისათვის დამახასიათებელი კედელთა სტრუქტურა, მათი სამნაწილიანობა, როდესაც ორ საპირე წყობას შორის სიცარიელე შევსებულია დაუმუშავებელი ქვების მასივით.

დასტურდება ენპლექტონის სამი ძირითადი სახეობა:

1. ე.წ. ტრადიციული სახე – საპირე ქვების მხოლოდ საფასადე მხარეები მუშავდება, ხოლო მათ შორის სივრცე დაუმუშავებელი ქვების, საპირე მხარეთა წყობის შესაბამისადაა ნაგები.

2. ბერძნული ენპლექტონი – ქვათლილებით შედგენილი საპირე მხარეები გადაბმულია *დიატონებით*. საპირე წყობათაშორისი სივრცე დაუმუშავებელი ქვებითა და ქვა-ლორღით ივსება.

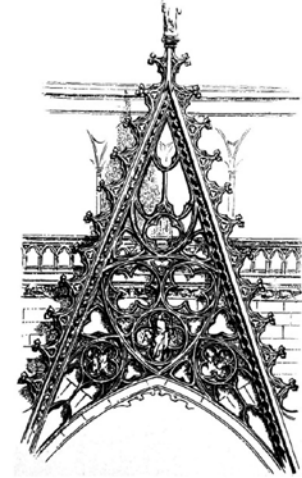
3. რომაული ენპლექტონი – წყობის ეს ქვეტიპი საპირე კვადრების ყოველმხრივ დამუშავებას ითვალისწინებს, ხოლო მათ შორის სივრცე *ბეტონით*, წვრილი, კირხსნარში შერეული ქვების მასით ივსებოდა.

ენეიონი (ბერძნ. ηχείον „ხმოვანება“) – ინსტრუმენტი, რომელიც მძლავრ ხმას გამოსცემს. აკუსტიკური ჭურჭლების ერთობლიობა, რომლებიც ჩასმული იყო ანტიკური და ქრისტიანული ტაძრების კედლებში, როგორც ხმის გამაძლიერებელი საშუალება – ექოს, გამოძახილის, ხმოვანი ეფექტის წარმომქმნელი. რეზონატორი.

იხ. *აკუსტიკა*

ვიმპერგი (გერმ. Wimperg) – გუთური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი დეტალი, მაღალი წაწვეტებული სამკუთხედის ფორმის ფრონტონი, რომელიც აგვირგვინებდა კარიბჭეებსა და სარკმლებს. უმეტესად იგი ჭვირული იყო და ორივე მხრიდან შეიცავდა ფილებით შემკულ კარნიზებს. მის ქიმს ამკობდა სტილიზებული ჯვრული ყვავილის გამოსახულება.

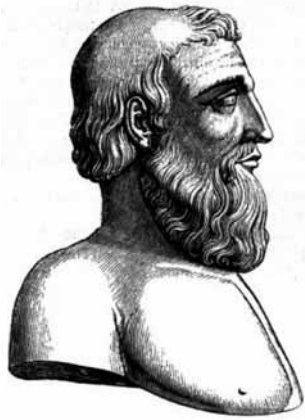

ვიტრუვიუსი (Marcus Vitruvius Pollio) – რომაელი ინჟინერი, არქიტექტორი, პოლიერტიკოსი, არქიტექტურის თეორეტიკოსი და ისტორიკოსი. ძვ. წ. I ს-ის II ნახევარი, როგორც სამხედრო ინჟინერი მონაწილეობდა პომპეუსის, იულიუს კეისრისა და ოქტავიანე ავგუსტუსის ლაშქრობებში.

მისი ტრაქტატი, De Architectura Libri Decem – „არქიტექტურის ათი წიგნი“ ანტიკური ხანის ერთადერთი, ჩვენამდე სრულყოფილად მოღწეული ყოვლისმომცველი ნაშრომია, სადაც თანმიმდევრულადაა გადმოცემული იმდროინდელი ცოდნის მთელი ის სისტემა, რაც აუცილებელ იარაღად ითვლებოდა ხუროთმოძღვრისა და მშენებლისათვის. იგი ერთდროულად არქიტექტურული ცნობარიცაა და მეცნიერული, თეორიული ხასიათის ნაშრომიც, ანუ ვიტრუვიუსმა შექმნა ერთგვარი ტექნიკური ოპერაცია.

ტრაქტატის ავტორის აზრით, არქიტექტურა მრავლისმომცველი ცნებაა და ძირითადად სამ დარგს აერთიანებს: საკუთრივ არქიტექტურას ანუ სამშენებლო ხელოვნებას (I-VIII წიგნები), გნომონიკას – დროის საზომ ხელსაწყოთა ტექნოლოგიასა (IX) და მექანიკას ანუ ცოდნას ამწეების, წყლის გადასაგდები მოწყობილობების, სააღყო და სატყორცნი მანქანების შესახებ (X).

ვიტრუვიუსმა ტრაქტატი პრინციპს, ოქტავიანე ავგუსტუსს მიუძღვნა. მის ტრაქტატში ასახულია არქიტექტურული მემკვიდრეობა „კოლხური სახლისა“ და „ფრიგიული სახლის“ სახელწოდებებით.

ზაკომარა (რუს. закомара, ან закамара) – ბიზანტიური და რუსული არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი დეტალი, რომელიც აგვირგვინებს საფასადე სიბრტყეების ზედა მონაკვეთებს და წარმოადგენს რამდენადმე წინგამოზიდულ დეკორატიულ თაღს ნახევარწრიული ან კილისებური ფორმისას. მისი მოყვანილობა შეესაბამება შიდა სივრცის კამარის ფორმას.

ზეთშინაჲ (თუშ. დიალ.) – საცხოვრებელი სახლის ზედა სართული.

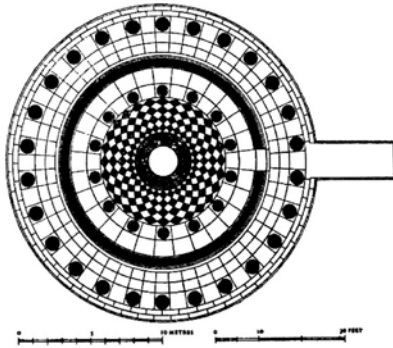
თირეოსი, თიროსი (ბერძ. θύρεος) – ქვის ფილა, რომელიც ვერტიკალურად აღმართული, საგანგებო ბუდეებში და ღარებში ფიქსირე-

ბული ანშობს და კეტავს სამარხეული ნაგებობის კარის ლიობს, მათ შორის კლდოვან სამარხებშიც.

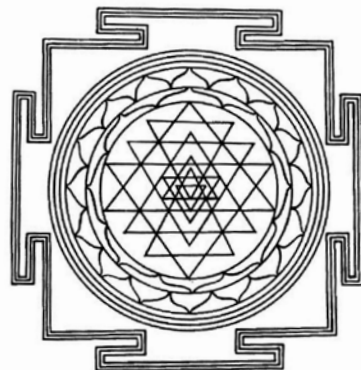
თოლოსი (ბერძნ. *θόλος*) – ზოგადად ყველა გეგმით წრიული ნაგებობა, უადრესი (ძვ. წ. VI-Vათასწლეულები) საცხოვრებლები, წრიული, ცრუ გუმბათით გადახურული სამარხები თუ საკულტო ნაგებობები და ა. შ.

ბერძნულ სამყაროში თოლოსები უმეტესად ჰერონებს წარმოადგენდა ან ხთონური ღვთაებებისათვის იყო მიძღვნილი. ძვ. წ. IV ს-დან პერიპტერალური თოლოსებიც იგება, ხოლო ამავე საუკუნის ბოლოდან მთელი ელინისტური ხანის ჩათვლით იგი საკულტო დანიშნულების უადრესად პოპულარულ სახედ იქცა.

ტაძრის ეს სახე შეითვისა რომაულმა არქიტექტურამაც (იხ. როტონდა, ლათ. *Rotundus* მრგვალი; იტ. *rotonda*).

იანტრა (სანსკრ. *yantra*) – ხაზოვანი სახეები. შემოსაზღვრულობა, საზღვარი, მაგიური გამოსახულება, სიმბოლო, თილისმა. კოსმიური წესრიგის გეომეტრიული ასახულობა.

ისოდომონი (ბერძნ. ἰσο-თანაბარი და დიμοც-წყობა, შრე, რიგი და ა. შ.; ლათ. isodomon)

კედლის თლილი ქვებით ნაგები ისეთი საკედლე წყობა, სადაც რიგები სიმაღლეში ერთი ზომისანი არიან. მეტ-ნაკლები სიზუსტით ქვათლილები სიგრძითაც უტოლდება ერთმანეთს.

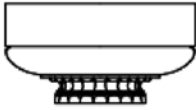
შდრ. *ფსევდოისოდომი*.

კაპიტელი (ლათ. cāpūt, capitulum – თავი, დასრულებული ზედა ნაწილი; ფრ. chapiteau-სვეტისთავი). სვეტის, ბურჯის, პილასტრის, ნახევარბურჯის და სხვათა დაგვირგვინება – სვეტისთავი. ჩამოყალიბდა ძველი აღმოსავლეთის არქიტექტურაში, როგორც ხის (შუამდინარეთი), ასევე ქვის ნიმუშების სახით (ძველი ეგვიპტე). კლასიკურ პერიოდში ეს დეტალები არქიტექტურული ორდერის განუყოფელ ნაწილად იქცა.

ანტიკური კაპიტელების შემოქმედებითი გადამუშავების შედეგია, როგორც რენესანსული სვეტისთავები, ასევე მომდევნო პერიოდების ხუროთმოძღვრებაში ანალოგიური დანიშნულების დეტალები. კაპიტელი შუალედური დეტალია ნაგებობის ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ სტრუქტურებს შორის. იგი ხშირად არქიტექტურული სტილის ერთ-ერთ განმსაზღვრელად გვევლინება.

იხ. კაპიტელი დორიული, კაპიტელი იონიური, კაპიტელი კორინთული, კაპიტელი ტოსკანური, კაპიტელი კომპოზიტური, კაპიტელი ფიგურული, კაპიტელი ლოტოსისებური, კაპიტელი პაპირუსისებური, კაპიტელი პალმისებური, კაპიტელი ჰატორიკული, კაპიტელი ორმაგპროტომიანი (იმპოსტი) და სხვ.

არქაული დორიული
კაპიტელი

იონიური კაპიტელი
სარკინე, საქართველო

კორინთული კაპიტელი
მცხეთიდან (საქართველო)

ფიგურულ-კორინთული კაპიტელი
(ვანის ნაქალაქარი, საქართველო)

ლარარიუმი (ლათ. *lararium*) – საოჯახო კაპელა, სამლოცველო რომაულ სახლებში. ნიშისმაგვარი შეღრმავებანი კედლებში ან ტაძრის მოდელი, სადაც თავს უყრიდნენ საოჯახო და საგვარეულო მფარველთა გამოსახულებებს.

ლარარიუმები ჩვეულებრივ ატრიუმებში იმართებოდა ან სადმე მის სიახლოვეს.

იხ. ლარი.

მანასარა (სანსკრ. *manasara*) – შილპაშასტრას ერთ-ერთი განაკვეთი. არქიტექტურული ტრაქტატი, რომელიც გადმოგვცემს რეკომენდაციებს დასახლებათა შესახებ, მათი დანიშნულების, მოსახლეობის შემადგენლობის, რაოდენობისა და ლანდშაფტის მიხედვით.

ესაა სარეკომენდაციო სქემა ადმინისტრაციული ცენტრებისთვის, სავაჭრო-საწარმოო, სანაოსნო, საკულტო და სხვ. დანიშნულების პუნქტებისათვის.

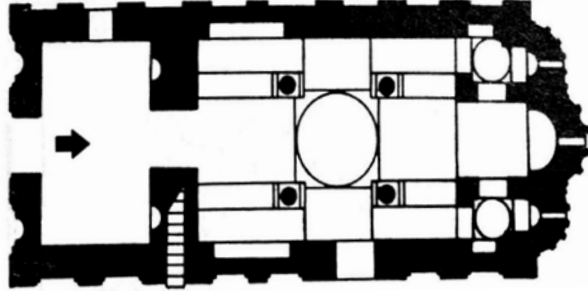
მისი შექმნა მიეწერება ჩრდილო ინდოეთის არქიტექტურული სკოლის ფუძემდებლს მანასარეს.

მანასარაში აგრეთვე მოცემულია გეომეტრიული სქემები – რეკომენდაციები რვა გამაგრებული ქალაქისა და რვა რეგულარული საფორტიფიკაციო სისტემისა.

იხ. დანდაკა, სვასტიკა, სარვატობხადრა, პრასტარა, ნანდიავარტა, ჩატერმუკხა, პადმაკა, კარმუკა.

ნართექსი (ბერძ. *ναρθήξ*; ლათ. *narthex*) – ქრისტიანული ტაძრების წინკარი, დახშული გალერეა ან ღია პორტიკოსი გამართული ტაძრის

დასავლეთი მხრიდან. ზოგჯერ მას გადახურულ გალერეასაც უწოდებდნენ, რომელიც ტაძარს სამი მხრიდან ერტყა გარს (გარდა აღმოსავლეთის მხარისა).

ოდა (თურქ. oda – ოთახი, საზოგადოებრივი ნაგებობა სოფლის სტუმრებისათვის) – საცხოვრებლის ტიპი, რომელიც ძირითადად დასავლეთ საქართველოს რეგიონებში (იმერეთი, გურია, სამეგრელო, აფხაზეთი, ქვემო რაჭა, აჭარა) იყო გავრცელებული. იგი ძირითადად წარმოადგენდა ქვის ან ხის ბურჯებზე შედგმულ ხის, კრამიტით ან ყავრით გადახურულ ნაგებობას, შიცავდა ბუხარს ან ბუნრებს. გრძივ მხარეებზე ფართე აივნებს. შიდა სივრცე იყოფოდა საძინებელ ოთახებად და ზალად ანუ დარბაზად. ხშირად ოდების ქვედა სართულზე პალატი იყო გამართული, რომელიც უმეტესად სამეურნეო ფუნქციებისთვის იყო გამიზნული, თუმცა თუ იქ ბუნხარი არსებობდა, სტუმრებსაც ღებულობდნენ.

პენის-ი (ბერძნ. πήχυσ) – დასაკეცი სახაზავი, კუთხედი (გონია), ხელი. საზომი ერთეული, წყრთა, მონაკვეთი იდაყვიდან თითებამდე. უდრიდა 24 დაქტილოსს (თითს) – დაახლოებით 46 სმ-ს.

სამეფო წყრთა (πήχυσ βασιλῆως) 27 დაქტილოსის (თითის) ტოლი იყო.

იხ. წყრთა.

ჟარდინი (ფრ. jardin) – ბოტანიკური ბაღი. ადგილი ბაღის სიახლოვეს, საყვავილე, ბაღების განაშენიანება და სხვ. სახლებში ყვავილთათვის განკუთვნილი თაროები ან ნიშები.

რუსტიკა (ლათ. Rusticus სოფლური, უხეში) – კვადრული წყობის სტილი, სადაც მათი საპირე მხარეები გამოზურცული და რელიეფურია (და არა სუფთად გათლილი). სხვადასხვაგვარი იყო თვით კვადრთა (ქვათილთა) სახეები. გვხვდება პირამიდულად გამოზიდული საფასადე მხარე, მოჩარჩოებული ან უხეშად გათლილი ნიმუშები და სხვ.

ტერმინი *opus rusticum* აღნიშნავს საკედლე წყობის პროვინციულ სტილს.

სტადიონი (ბერძნ. στάδιον; ლათ. stadium) – ბერძნული ოლიმპიური სიგრძის საზომი ერთეული, უდრის 184,97მ-ს, ანუ 625 რომაულ (ატეკურ) ფეხს (ტერფი, ფუტი).

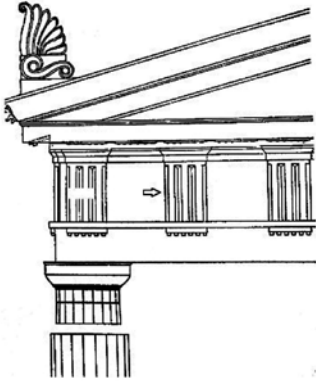
სარბიელი, სპორტული შეჭიდებებისათვის განკუთვნილი ნაგებობა ანტიკურ სამყაროში. თავდაპირველად ის მოკლე დისტანციებში რბენისათვის იყო განკუთვნილი, მოგვიანებით დაბრკოლებათა გადალახვებისთვისაც და სხვ. წარმოადგენდა გრძივ, სწორკუთხა მოედანს ცალ მხარეს მაყურებელთა ტრიბუნებით.

ანტიკურ სამყაროში სტადიონის სიგრძე სხვადასხვა იყო, მაგ., დელფოსის სტადიონი 177,55მ-ის ტოლია, ხოლო რომაული სტადიონი 176,6მ-ს უდრიდა და ა. შ.

მოედნის მოკლე და გრძივი გვერდის შეფარდება ყველგან 1:7 იყო. ე. ი. სტადიონის სიგანე სიგრძის 1/7 ნაწილს წარმოადგენდა.

ტრიგლიფი (ბერძნ. τρι- γλῦφα) – დორიული ფრიზის შემადგენელი დეტალი მეტოპასთან ერთად. მეტოპებს შორის მოქცეული, ვერტიკალ-

ლურად აღმართული და ვერტიკალურადვე დაღარული ფილა. ღარები განივკვეთში სამკუთხედებია.

ტრიგლიფი შეიცავს ორ სრულფასოვან ღარს და კიდეებში ღარის განახევრებულ ვერტიკალურ კვეთებს.

ტრიგლიფონი (ბერძნ.) – დორიული ორდერის ფრიზი, რომელიც მეტოპებისა და ტრიგლიფების ურთიერთმონაცვლეობით იქმნება.

ტინ-ი (ჩინ. t'ing)

ჩინური იეროგლიფი „ტინ“ აღნიშნავს ფარდულს, კონქს, ქობს.

ფონ-შუი (ჩინ. ქარ-წყალი) – ჩინური ხალხური არქიტექტურული თეორია. შეიცავს ცოდნას დასახლებული ადგილის, ნაგებობის ან სამარხის გეოგრაფიული და კლიმატური პირობების შესახებ (რელიეფი, ჰიდროლოგია, ქარების მიმართულებანი და სხვ.). ამ თეორიი მიხედვით, სახლს წინ მდინარე უნდა ჩაუდიოდეს, უკან კი მთების მასივია სასურველი, ფასადი მიმართული უნდა იყოს სამხრეთისაკენ და ა. შ.

შორენკეცი, სამწევრისი (საქართველო)

შორენკეცი – კერამიკული ან ქვის ფილა, უმეტესად კვადრატული მოყვანილობისა, რომლებიც, როგორც ცალკეული დეკორატიული მოტივები ჩართული იყო კედლებში, ბუხრებზე, კანკელებში და სხვ.

შორენკეცები, როგორც წესი, შემკული იყო ორნამენტებით და ზოგჯერ ფიგურებით.

ჰელეპოლისი ან ჰელეპტოლისი (ბერძნ. ἑλέ-πολις; ἑλέ-აღება – ქალაქი, ან ἑλέ-πολις)

სააღყო მაქანა, შექმნილი დემეტრიოს პოლიორკეტიკოსის მიერ, „ქალაქთა ამლები“.

მოძრავი კოშკი, სასიმაგრო კედლების ასაღებად განსაკუთრებული მნიშვნელობის დანადგარი. მას შეეძლო, უშუალოდ მისდგომოდა კედელს ან კოშკს და ჯარის ნაწილები შეტევისათვის საგანგებო პატარა ხიდების საშუალებით პირდაპირ ასაღები ქალაქის კედლებზე მოხვედრილიყვნენ ან ახლო მანძილიდან ეფექტურად ეტყორცნათ ისრები თუ ქვის ბირთვები (ჭურვები).

